Як уродженець Глухова відродив фінікові плантації в Палестині

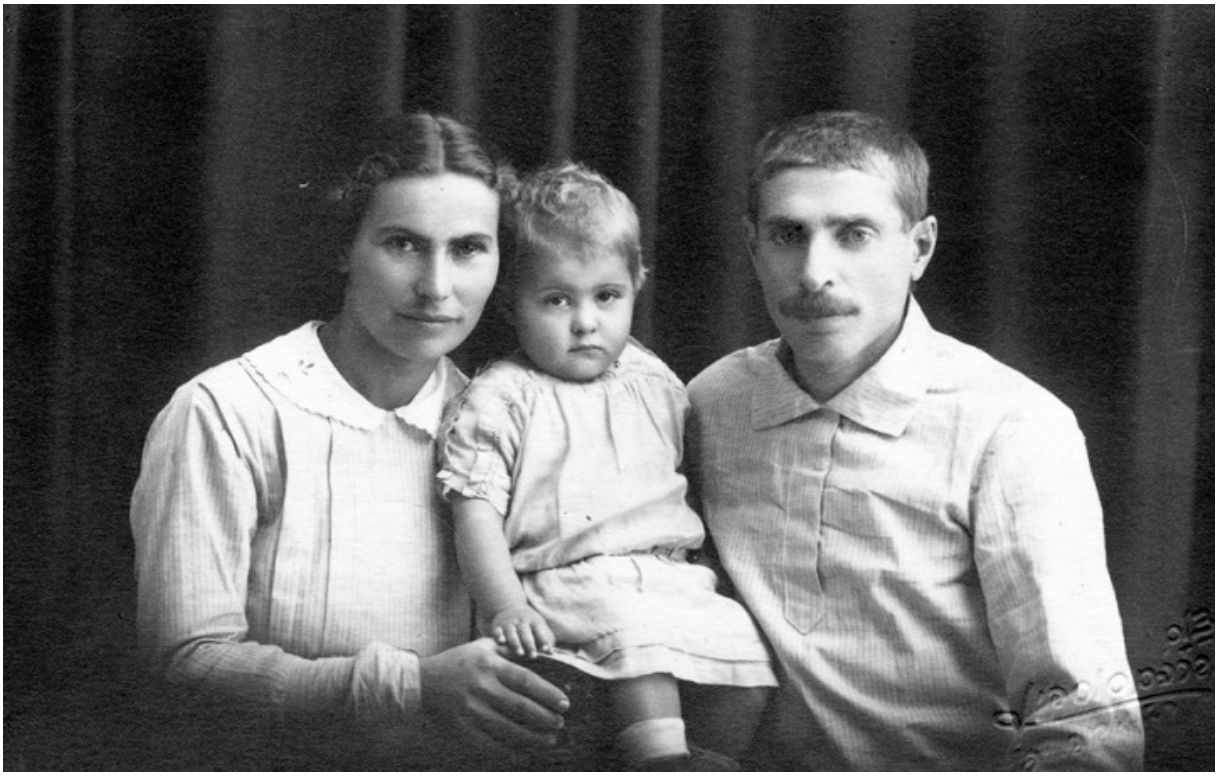

Фініковий гай у кібуці Кетура

Сьогодні фініковий гай — невід'ємна частина ізраїльського пейзажу. Але ще сто років тому ці дерева можна було побачити хіба що в садах арабських шейхів, і зрідка в оазисах пустелі Арава. При тому, що в стародавній Юдеї фініки були дуже поширені, до XVI століття їх плантації в Ерец Ісраель практично зникли.

А повернув їх на Землю обітовану уродженець Глухова на ім'я Бенціон Чорноморський. Третину населення цього повітового містечка Чернігівської губернії на початку XX століття становили євреї. Батько Бенціона був шойхетом і даяном — суддею єврейського релігійного суду. Хлопчик ходив до хедеру, пізніше навчався в місцевій Талмуд Торі, а у 1905-му брав участь у створенні загону єврейської самооборони. У єврейських будинках уже бриніли стекла, але погром у Глухові не відбувся — знаючи, що євреї закупили зброю, чорносотенці відступили.

У 1906 році 19-річний Бенціон виїздить в Ерец Ісраель, де змінює прізвище на Ісраелі. Юнак працював на виноградниках і апельсинових плантаціях, вирощував банани в Петах-Тікві, а у 1913-му із друзями заснував кібуц Кінерет — один із перших в Ерец Ісраель.

Бенціон Ісраелі з дружиною і донькою, 1919

Банани в Палестині з'явилися значно пізніше за фініки, згадані ще в Танаху. У дужках зазначимо, що біблійний вислів «Земля, що тече молоком і медом», має на увазі саме фініковий мед. Фінік — одна із семи рослин, якими благословенна Земля Ізраїлю, цар Давид назвав свою дочку Тамар на честь фінікової пальми, цей плід був символом благополуччя Юдеї, зображення фінікової пальми є на давніх монетах. Знищувати ці дерева почали ще римляни, а при турках вони практично зникли.

Про відродження фінікових плантацій в Ерец Ісраель можна написати детективний роман. Справа в тому, що для «відновлення популяції» потрібні саджанці, а не кісточки. А саджанці доводилося здобувати в арабських країнах, що забороняли вивезення національного надбання. Головною дійовою особою цієї небезпечної багаторічної секретної операції був наш земляк — глуховчанин Бенціон Чорноморський.

У 1933 році, одержавши на все про все 17 фунтів, він відправився до Іраку, який славився чудовими сортами фініків. Незважаючи на найсуворішу заборону влади, емісарові вдалося таємно вивезти кілька десятків фінікових саджанців, які були незабаром висаджені в кібуці Кінерет. За двадцять років Ісраелі зробив сім таких подорожей в ісламські країни. Єгипет, Іран, Курдистан... Скрізь він зустрічався з місцевими євреями, часто опиняючись першим посланцем із Землі Ізраїлю. У 1934-му він пройшов довгий шлях, аби поговорити з одноплемінниками в Мосулі й Кіркуку.

Ісраелі (у центрі) з євреями іракського Курдистану, 1934

Одна з поїздок була особливо небезпечною. Закупивши велику партію саджанців і сховавши їх у килими, Бенціон став грузити вантаж на корабель, але митник раптом вирішив розгорнути один із килимів. На щастя, «комерсанту» вдалося відвернути увагу прикордонника, і той втратив цікавість до товару. Але це був лише початок, адже ніхто, крім Ісраелі і його друзів (навіть капітан, який вважав, що повинен пливти в Італію) не знав справжній пункт призначення судна. На півдорозі морського вовка насилу умовили змінити курс... В Ерец Ісраель співвітчизників зустрічали як героїв. Із 6000 саджанців «вижили» приблизно 600, інші, на жаль, «задихнулися».

Чорноморський був із породи сіоністських першопрохідців, «справжній буйний», яких мало. На початку Другої світової він створив ополчення в Йорданській долині, а в 1941-му, у віці 54 років пішов добровольцем у британську армію. За останньою партією фініків Ісраелі вирушив до Ірану в 1953 році, коли йому виповнилося 66. Щоправда, через страшну спеку вся партія саджанців загинула.

Бенціон Чорноморський (Ісраелі) загинув 30 липня 1954 року під час пам'ятної церемонії в кібуці Мааган Міхаель, на якій був присутній прем'єр-міністр Моше Шарет. У програмі брали участь легкі літаки, один із яких впав на натовп людей. Загинули сімнадцять чоловік, у тому числі Ісраелі. Його поховали в рідному кібуці, вигравіювавши фінікову пальму на надгробку. У 1960-х у кібуці Ейлот назвали фініковий гай на його честь і встановили пам'ятник.

Фініковий гай імені Бенціона Чорноморського (Ізраелі) у кібуці Ейлот

Дружина Хая й діти подружжя Ізраелі продовжували жити в кібуці Кінерет, де досі стоїть перший двоповерховий будинок, побудований руками Чорноморського. У будинку зараз розташований кібуцний музей, яким керує 95-річний син Бенціона — Агаронік Ізраелі. Поруч росте дуже висока фінікова пальма, посаджена уродженцем Глухова ще в 1938 році.

Книга Агароніка «На березі тихого озера» експонується в нашому музеї історії євреїв Глухівщини. Розповідь починається з перших кроків його батька в далекій Україні. Про родичів Чорноморського, які залишилися в Глухові, відомо небагато, хіба що в 1926-му їх позбавили виборчих прав, як і багатьох євреїв непролетарського походження.

Що стосується спадщини Бенціона Ізраелі, то пальми, привезені ним, плодоносять сьогодні по всьому Ізраїлю. У країні вирощується безліч видів фініків, кращі сорти яких експортуються в різні країни світу.

Михайло Часницький, голова єврейської громади Глухова